

INLEIDING

HET door de Dialektatlas van Zuid-Holland en Utrecht bestreken gebied wordt door de titel niet nauwkeurig aangegeven. Goeree en Overflakkee, Tiengemeten, het zuidelijke deel van Putten en de westpunt van Beyerland werden indertijd bewerkt door E. BLANCQUAERT en P. J. MEERTENS voor hun *Dialect-atlas van de Zeeuwsche eilanden*. Een groot resterend deel van de Zuid-hollandse rivierenstreek viel onder de *Dialect-atlas van Noord-Brabant*, van de hand van A. WEIJNEN. Van Zuid-Holland bleef daarna nog over vrijwel het hele „vasteland” ten noorden van Nieuwe Maas en Lek ; een deel van Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, in het zuiden begrensd door een oost-westlijn die de Lek kruist even ten zuiden van Groot Ammers (K.19) ; Rozenburg en het grootste deel van Voorne.

Ook het oostelijke deel van de provincie Utrecht (begrensd door een noord-zuidlijn, lopend ten oosten van Soest (E.164) en ten westen van Doorn (F.187) zoudt u vergeefs in de voor u liggende atlas zoeken. Dit zult u vinden in de *Dialektatlas van Gelderland en Zuid-Overijssel*, samengesteld door A. R. HOL en H. ENTJES, die nog verschijnen moet.

In de zo geheten *Dialektatlas van Zuid-Holland en Utrecht* vindt u daarentegen wel twee opnemingen in Gelderse gemeenten : Kuilenburg (K.39) en Beuzekom (K.40), terwijl hij bovendien het zuidelijke deel van Noord-Holland bestrijkt. De grens wordt daar gevormd door een lijn, te trekken van de noordelijkste duintop van Zuid-Holland in oostelijke richting ; ook het Gooi valt aldus onder ons gebied.

Wat A. WEIJNEN, blijkens de inleiding tot diens *Dialect-atlas van Noord-Brabant*, ervaren heeft, nl. dat men in Zuid-Holland zich niet bewust is van zijn dialect of wel er zich voor schaamt, geldt ook voor het vasteland van Zuid-Holland en voor Utrecht. En wel het sterkst voor het westen van Zuid-Holland, de streek die tot de zgn. Randstad gerekend wordt. In de meeste gemeenten spreekt een groot deel, ook der autochtone bevolking in 't geheel of vrijwel geen dialect, op zijn hoogst een beetje „algemeen onbeschaafd”, om G. G. Kloeke's term te gebruiken. Wanneer men dit weet en aanvaardt, valt het aantal inwoners dat zich nog wel in dialect of tenminste duidelijk plaatselijk of regionaal gekleurd Nederlands uitdrukt, dikwijls mee. De kunst is alleen hen te vinden en hen ervan te weerhouden, „netter” te praten dan ze gewoon zijn.

Niet zelden duurde het lang, ontmoedigend lang, eer we, de gebruikelijke wegen bewandelend en bemiddeling zoekend bij in het betrokken oord woonachtige onderwijzers, ambtenaren ten gemeentehuize, kerkelijke voorgangers e. d., beland waren bij mensen die bereid bleken een avond te offeren en een afspraak te maken. In een dorp lukte dat pas bij het vijfde bezoek ter plaatse.

Mijn ervaringen met betrekking tot de waarde van proefpersonen zijn ongeveer overeenkomstig die van W. PÉE (inleiding tot de atlas van West-

Vlaanderen en Frans-Vlaanderen) en A. WEIJNEN (inleiding tot de atlas van Noord-Brabant) ; deze waarde bleek ook mij niet rechtstreeks afhankelijk van geslacht of leeftijd. Men zou kunnen stellen dat mannen zich i.h.a. onmiddellijk bij het onderzoek betrokken voelen en zich meer vers van de lever uiten, mits men daarbij vermeldt dat vrouwen weliswaar beschroomder maar vaak tevens met rustiger oordeel spreken en aldus een ook door de mannen als waardevol aangemerkte bijdrage tot het gesprek leveren.

Uit PÉE's inleiding tot de *Dialektatlas van Antwerpen* mag men afleiden dat hij het niet wenselijk acht met uitsluitend kinderen te werken. Al was ik over de ene opneming waarbij ik dit wel gedaan heb (Voorschoten E.168) niet ontevreden, toch meen ik hem bij te kunnen vallen. Kinderen zijn echter vaak heel waardevol als correctoren van de ouderen.

Twee keer (Roelof Arendsveen E.140 en Oostvoorne I.2) heb ik het (noodgedwongen) aangedurfd met slechts één, beide keren uitzonderlijk goede, zegsman te werken. Beide keren luisterde trouwens een jongere verwant mee.

De gang van zaken, wanneer men hoopt en meent de ware proefpersonen gevonden te hebben, is meestal aldus : zegslieden verzekeren dat er nauwelijks dialect gesproken wordt, „hoogstens een beetje plat”, maar „dat echte platte, dat hoor je niet meer”. Tijdens het inleidend gesprek kan de onderzoeker zijn zegslieden echter vaak al voorzichtig wijzen op zekere vormen en uitdrukkingen uit hun mond, die men „voor de radio toch niet hoort”. Men haast zich dan tevens zijn geringe waardering voor dat vlakke omroep-Nederlands te laten weten en alle minachting van de kleurige volkstaal ver van zich te werpen. Hoewel men aldus een sfeer heeft trachten te scheppen die een bevredigend verloop van het onderzoek bevordert, moet men vooral in het begin der opneming zegslieden, zonder hen te sterk te suggereren, nog wijzen op bepaalde, door hen gebezigde, te beschaafde woorden en wendingen. Het boekenvoorbeeld van de te vertalen zin werkt nl. veelal ongunstig ; dit blijft het soms doen tot het eind der opneming. De proefpersonen komen in de meeste gevallen echter geleidelijk los en krijgen er zelf groot plezier in („wist jij dat wij zó plat praten?”) ; alleen gaat tegen het slot, vooral ouderen vermoeidheid wel eens parten spelen.

Is wat de zegslieden ons in hun vertalingen van Blancquaert's zinnen te horen gaven m. i. dus stellig niet zonder waarde als afspiegeling van een dialect-situatie, toch drukt genoemde onbewustheid wel een stempel op verscheidene der opnemingen. (Niet op alle en zeker niet op alle in gelijke mate ; gunstig onderscheiden zich bv. die in de kustdorpen, in Roelof Arendsveen (E.140) en in Soest (E.164)). Niet alleen omdat de sprekers dikwijls eerst wat op streek moesten raken en hun schroom „echt” te zijn verliezen, maar vooral aangezien zij onzeker zijn wat en hoe ze plegen te spreken. Ik wees hierboven op de ongunstige invloed van het boekenvoorbeeld der voorgelegde (vaak voorgesproken) zinnen. Deze kan werkzaam zijn bij de woordkeus — daar het minst naar mijn indruk —, bij de realisering der klanken, bij de zinsbouw. Het bekende verschijnsel dat men een bepaalde als te onbeschaafd gevoelde klank zoekt te vermijden en deze dan vervangt door een beschaafdere maar daarmee nog niet „beschaafde” klank, heb ik meermalen ontmoet of vermoed. En wat de zinsbouw betreft : deze wordt i. h. a. weinig gewijzigd, al hebben we wel eens met een proefpersoon gewerkt die zo veel mogelijk trachtte te

veranderen, daarmee a. h. w. een negatieve gebondenheid aan het voorbeeld vertonend. Ook het bekende verschijnsel van de vervoeging met het hulpwerkwoord „hebben” in de voltooide tijden van „zijn”, die in het zuidhollands (en elders) schering en inslag — en kennelijk inheems is¹, zou, als het alleen aan de zegslieden gelegen had, te zelden zichtbaar zijn geworden. Vaak kon ik hen echter met de stukken, d. w. z. hun eigen door mij schielijk aangetekende woorden buiten de eigenlijke opneming, in de hand ter verantwoording, ter verbetering roepen. Uiteraard lag hier weer het gevaar op de loer, besloten in te veel suggereren, maar het bleek toch dat er ook gevallen voorkomen waarin zegslieden niet licht „hebben” als hulpwerkwoord zouden bezigen.

Bij de keuze der plaatsen heb ik mij opzettelijk niet gehouden aan Prof. Blancquaert's norm dat alle gemeenten met meer dan 2000 inwoners in 't onderzoek betrokken dienen te worden. Immers, indien men er naar streeft een beeld te scheppen van noordwest-nederlandse tongvallen, wordt dit beeld ontegenzeggelijk minder geschakeerd wanneer men de lens uitsluitend richt op de grote gemeenten dan wanneer men zich in eerste aanleg laat leiden door voorkennis en inlichtingen betreffende de eigen aard der onderscheiden tongvallen. En die aard is hier nu eenmaal vaak meer eigen in kleine dan in grotere plaatsen. Wel is zoveel mogelijk de afstandsnorm (niet meer dan 5 km afstand tot de naastgelegen opgenomen gemeente) gehandhaafd.

Voor het samenstellen van de atlas werden 88 opnemingen gedaan, in de jaren 1950 tot en met 1962.

De eerste opnemingen voor deze atlas : Aalsmeer (E.117) en Huizen (E.127) geschiedden door Prof. E. Blancquaert, in tegenwoordigheid van R. P. Meijer, die oorspronkelijk aangezocht was voor de samenstelling. Hij kon zich echter niet met deze taak belasten wegens een benoeming tot lector te Melbourne. Prof. Blancquaert deed toen (nog in 1950 en 1951) een aantal opnemingen in gezelschap van ondergetekende, die de vragen stelde : 's-Gravenhage (D.5) ; Lisse (E.115), Katwijk aan Zee (E.133), Rijnsburg (E.135), Leiden (E.167), Koudekerk aan de Rijn (E.173), Alfen aan de Rijn (E.176), Nieuwkoop (E.177), Utrecht (E.192). In Delft (E.198), Den Briel (I.9), Vreeswijk (E.225), Kuilenburg (K.39) vervolgens noteerden wij allebei en vergeleken wij na afloop de resultaten. De verschillen die daarbij optreden, leken me aanvankelijk ontmoedigend, maar doordat de overeenkomsten veel talrijker waren, bleek het niet moeilijk tot overeenstemming te raken. Tenslotte zijn wij nog drie keer samen op pad geweest voor opnemingen, waarbij Prof. Blancquaert vroeg en ik noteerde : IJsselstein (E.224), Vianen (K.30) en Rotterdam (K.5).

Evenals de vijf laatstgenoemde opnemingen geschiedde mijn eerste geheel zelfstandige opneming, die te Ter Heide (D.3a), in 1952. In de jaren tot 1960 voegden zich hier achtereenvolgens bij : Wateringen (D.6), Voorschoten (E.168), Pijnakker (E.199), Gouda (E.209), Beuzekom (K.40), Oostvoorne (I.2), Rokkanje (I.8), Rozenburg (I.14), Heenvliet (I.15), Spijkenisse (I.18), Boskoop (E.206), Montfoort (E.217), Houten (E.227), Schalkwijk (K.37), Maassluis (I.7),

¹ Zie het heldere en degelijk gestaatde artikel van K. KOOIMAN : *Ik heb/ben geweest*. (N. Tg. jrg. 47, blzz. 109 vlgg.). J. VAN GINNEKEN (*De studie der Nederlandsche streektalen*, Amsterdam 1943, blz. 98) denkt voor het zelfde verschijnsel in het Oost- en Westvlaams aan Franse invloed. Ten onrechte m. i., gezien de verbreidheid en de ouderdom der constructie.

's-Gravenzande (D.2), Stompwijk (E.169), Zoeterwoude (E.170), Oudewater (E.215), De Lier (I.4), Zoetermeer (E.200), Waddingsveen (E.207), Zevenhuizen (E.205). Bovendien deed, omdat destijds (1955) het voornemen bestond Het Gooi onder de door haar te bewerken *Dialektatlas van Noord-Holland* te laten vallen, Dr. Joh^a C. DAAN aldaar nog twee opnemingen die u mede hierachter zult aantreffen, t. w. in Weesp (E.121) en Muiden (E.122).

Alles met alles waren er, tien jaar na 't begin der werkzaamheden, 44 opnemingen geschied; met minder dan 80 totaal zouden we niet wel kunnen volstaan. Moest het nog tot omtrent 1970 duren, eer het onderzoek voltooid zou zijn? Ik zon op middelen tot bespoediging, maar mijn krachten, die in de eerste plaats bestemd moesten blijven voor de vervulling van een veel tijd en aandacht vergende leraarsbetrekking, waren beperkt. Naarmate mijn onderzoekservaring toenam, verliepen de eigenlijke opnemingen wel vlotter, maar hetzelfde kon nauwelijks gezegd worden van de zo tijdrovende en door herhaalde tegenslag gefnuikte voorbereidingen. Ik had toen het geluk in gesprek te raken met de heer Chr. J. van der Voet, vader van een mijner leerlingen. Deze koestert reeds sinds zijn jeugd een levendige belangstelling voor volksleven en volksaard en daarbij inbegrepen de volkstaal. Hij bood aan mij ter zijde te staan bij de verdere afwikkeling van het onderzoek en hij voegde de daad bij de belofte: niet alleen nam hij mij een groot deel van de voorbereiding uit handen maar bovendien vergezelde hij me — geheel belangeloos — bij 42 van de 44 opnemingen die het totale aantal van 88 vol hebben gemaakt. Vrijwel terstond kon ik het stellen der vragen met een gerust hart aan hem overlaten, daar hij alras begreep wat het onderzoek vorderde. Doordat de opneming aldus sneller verliep, bleef er meer tijd voor nu en dan een gezellig praatje, hetgeen voor de zegslieden prettig was en waardoor dezen ook weer ontspannener op de vragen ingingen. Het is in de eerste plaats aan de heer Van der Voet te danken dat wij in twee jaar de hele tweede helft der opnemingen hebben volbracht. De laatste, die in De Bilt (E.194), deden we medio 1962.

Het is in de Reeks Nederlandse dialektatlassen een zinvolle gewoonte dat de bewerkers enige inlichtingen verschaffen omtrent hun persoon en herkomst. Voor een schildering van de wetenschappelijke ontwikkeling en werkzaamheid van wijlen Professor Blancquaert mag ik verwijzen naar de voorberichten van vroegere, door hem bewerkte atlassen in de genoemde Reeks en naar de levensbeschrijving die Prof. Dr. W. PÉE publiceerde in het *Album-Edgard Blancquaert* (Tongeren, 1958). Na Blancquaerts dood op 29 september 1964 verschenen in verscheidene tijdschriften herdenkingsartikelen. Ik noem dat van W. PÉE in het *Tijdschrift voor levende talen*, XXX (1964), blzz. 531 vlg.

Meer dan iets anders zal de Reeks Nederlandse dialectatlassen zelf een bestendig ereteken blijken voor de wetenschapsman van groten bedrijve E. Blancquaert.

Mijn medewerker, de heer Christiaan J. van der Voet, is geboren op 6 april 1910 te 's-Gravenhage, waar ook zijn moeder geboren werd. Zijn vader stamde uit Warmond, waar nog een deel van diens verwanten woonachtig is. De heer Van der Voet is rijksambtenaar ten departemente en heeft steeds in Den Haag gewoond.

Ondergetekende, Lodewijk A. L. van Oyen, werd op 7 mei 1923 geboren te 's-Gravenhage ; ook zijn beide ouders aanschouwden daar het levenslicht. Hij sleet aldaar zijn jeugd maar vestigde zich in 1945 in de hoofdstad met het oog op zijn studie in de Nederlandse letteren aan de Universiteit van Amsterdam. In 1948 solliciteerde hij, gedreven door zijn reeds jong ontstane belangstelling voor streektalen, naar de betrekking van wetenschappelijk assistent aan het Dialectenbureau van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Daar maakte hij onder leiding van Dr. P. J. Meertens, de toenmalige chef van het bureau en van Dr. Joh^a C. Daan, nader kennis met het wetenschappelijke dialektonderzoek. Sinds 1951 is hij leraar aan het Haags Montessorilyceum en weerom in zijn geboortestad woonachtig.

Hierboven stelde ik dat het verstrekken van enige informatie aangaande de bewerkers een zinvolle gewoonte mag heten. Zinvol noem ik deze gewoonte omdat elke dialektonderzoeker behalve zijn oor ook zijn tong meebrengt ; zijn noteringen worden getekend door zijn eigen uitspraak of althans degene waaraan hij in zijn omgeving gewend is. Een Zuidhollander zal een o of e minder gauw als ou resp. er weergeven dan een Geldersman, omdat deze klanken door de onderzoeker zelf veelal enigszins gediftonggeerd worden. Wat een Zuidhollander nog als z of v noteert, zou voor andere Nederlanders wellicht reeds als ʒ en ʏ gelden. In de omtrek van de stad Utrecht worden g en ɣ al meer naar voren gearticuleerd dan in Zuid-Holland ; welke g moet men nu als de normale (dus zonder diakrities teken) noteren? Zuidhollanders en Utrechtenaren maken i. h. a. nauwelijks onderscheid tussen v en ɔ en zijn zich dit onderscheid zeker vrijwel nooit bewust. Ondergetekende die „van nature” het verschil niet hoort, durft dan ook niet in te staan voor de feilloosheid van zijn noteringen dezer klanken, vooral niet waar het zijn vroege opnemingen geldt.

Minder met mijn Zuidhollandschap te maken heeft, meen ik, het feit dat ik slecht hoor of een klank halflang dan wel lang genoemd dient te worden, al geloof ik buitendien dat werkelijk lange klanken in het gebied van deze atlas vrij zeldzaam zijn. Ik heb daar gaandeweg steeds meer de konsekwentie uit getrokken, en slechts die klanken met het betrokken diakritiese teken aangegeven die zich als *opvallend* lang aan mij voordeden.

Ik moet het betreuren dat het in de atlassen gebruikelijke fonetiese schrift weinig mogelijkheden biedt om een bepaald toonsverloop in de zin aan te geven. Iedere Zuidhollander weet dat men in de kustdorpen, in Leiden, in Rotterdam „zingt”, d. w. z. met van plaats tot plaats verschillende, maar meestal opvallend stijgende toon spreekt en voor iemand met een wat geoefend oor is het niet moeilijk de inwoners thuis te brengen op grond van hun „zang”. Doch men zou muzieknoden behoeven om de verschillen op te tekenen. Gelukkig is men op het Dialectenbureau van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen doende met het aanleggen van een arsenaal bandopnemingen van dialektgesprekken, zeer welkom als aanvulling van de schriftelijke opnemingen ¹.

¹ Het Amsterdamse Dialectenbureau is ook begonnen met 't uitgeven van een „Discotheek”, waarin reeds een plaatje met een bloemlezing van Zuidhollandse en een ander met Utrechtse gespreksfragmenten verschenen.

Als vragenlijst heb ik (uiteraard) gebezigd de „In Noord-Nederland bruikbare versie”, te vinden in E. BLANCQUAERT, *Na meer dan 25 jaar dialect-onderzoek op het terrein* (Tongeren, 1948). Gaandeweg ben ik mij daarin echter de volgende vrijheden gaan veroorloven :

In zin 11 heb ik de „kriekjes” later niet meer gevraagd, daar het woord in de gewestelijke taal amper voorkomt.

Bij zin 14 (Ik heb zijn knie gezien) ter verduidelijking toegevoegd : hij zag er raar uit.

In „zin” 20 werden niet gevraagd : vervaard, meers, puit, pepel, die niet inheems zijn. Daarentegen is later wel geïnformeerd of men „bunzig” kende, een Zuidhollands synoniem voor bang, „eng van”, en dan tevens dikwijls naar het woord voor bunzing. Bij de vraag naar de kikker kwamen we, wanneer de plaatselijke omstandigheden daartoe leidden (waterrijkdom), dikwijls tot het woord voor de groene waterkikker (*Rana esculenta*). Soms tot de pad (*Bufo spec.*), die ook af en toe in zin 46 opduikt.

In zin 24 werd, ter wille van de duidelijkheid, veelal toegevoegd : van een hond.

In zin 42 hebben we zelden de Schelde, maar meestal een meer naburig water genoemd.

Zin 49 werd al dra : doe eerst ’t raam eens dicht, met vaak een aanvullende vraag naar betekenis en vorm van „venster”.

Kleppen (50) werd luiden en de diensten benoemden we naar de kerkelijke omstandigheden.

Zin 54 werd : Ik heb hem afgeraden zo laat (vlak) langs het water te lopen ; de toevoeging van vlak m. h. o. op de aanmerkelijke gewestelijke woord-variatie voor dit begrip.

Het woord ovenpaal (zin 57) is nauwelijks of niet bekend ; we hebben het begrip meestal omschreven en, als dit niet hielp, het inheemse woord schieter (schietspaan) genoemd.

Zin 62 : „Ons Heer” is onbekend (behalve soms bij rooms katholieken voor de hostie) ; we hebben daarmee gerekend en God, of bij r. k., soms Onze Lieve Heer gezegd.

Zin 77 : Weet je geen wagenmaker *te* wonen.

Zin 82 : braambeziën werden bramen.

Het tweede deel van zin 100 bleek zegslieden niet bijster duidelijk — we hebben hen dan dikwijls bij de uitleg zodanig geleid dat de voorwerpsvorm van het pron. pers., betrekking hebbend op karnemelk, eruit kwam : geef ze (!) maar weer aan hem terug, of iets dergelijks.

In zin 106 werd de Boom meestal geveld ten gunste van een meer inheems gewas. Het nauwelijks gewestelijke „te” werd gehandhaafd om te kijken of men het door „in” of „op” zou vervangen.

Ook Leuven (108) sneuvelde voor de goede zaak.

Het aantal werkwoordsvormen (vraag 113 enz.) werd niet zelden verkleind.

De kruisen (128) zijn bij ons onbekend.

Nieuwpoort (135) vervingen we naar plaatselijke behoefte, liefst door een ander toponiem met „nieuw”.

De opvallendste afwijking die ik me veroorloofd heb, is dat we bij de meeste latere opnemingen (wanneer de tijd het toeliet) nog een aantal losse

woorden hebben gevraagd, die in de teksten tot een vraag 142 verzameld zijn. Het betreft woorden en vormen die in de literatuur over het Zuidhollands ter sprake zijn geweest¹ en waarbij het mij zinvol leek wat meer en recenter materiaal te verschaffen, nu ik daar de gelegenheid toe had. Het zijn de volgende : 1. hekken, 2. ui, 3. boter, 4. boomgaard, 5. hoofd, 6. nacht, 7. verkocht, 8. kon, 9. bieten, 10. oogst, 11. immers, 12. papier, 13. pink, 14. big, 15. wijfjesvarken, 16. mnl. konijn, 17. ginds/ginder, 18. lade, 19. waarschuwen, 20. ergens, 21. gerst, 22. dacht, 23. hiel, 24. hersens, 25. honing, 26. mus, 27. mogen, 28. molen, 29. rat, 30. worm, 31. schouder, 32. tenen, 33. schillen (verbum).

In vraag 4 van de „Andere vragen en inlichtingen” heb ik, zover het opnemingen betrof van vóór 1960, de volkstellingcijfers van 1947 en 1960 vermeld ; bij de overige slechts die van 1960. Het enige aanvaardbare alternatief was het vermelden der inwonertallen ten tijde der opneming geweest, maar dit zou onevenredig veel tijd en navraagwerk gevegd hebben.

Blijft mij nog de taak om, als sluitstuk van mijn inleiding, mij te richten tot al diegenen wie ik dank verschuldigd ben. Dit geldt de rond een kwartduizend zegslieden van allerlei slag die, gehoor gevend aan het hun meestentijds vreemde verzoek van een hun vreemde, een avond, soms twee, belangeloos ter beschikking stelden van 't onderzoek. Men schrijft vooral de Zuidhollander een zekere stugheid toe : wanneer ik af mag gaan op onze ervaringen en op de gulle ontvangst die ons dikwijls bereid werd, moet ik deze stugheid een dun laagje heten, ijs dat niet moeilijk gebroken wordt.

Dank ook voor de ongenoemden van wier bekendheid met de plaatselijke omstandigheden wij gebruik gemaakt hebben en die ons inleidde bij de huns inziens geschikte zegslieden.

Vooraf ook moet ik vermelden de Nederlandse organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (Z. W. O.), die de uitgave van de atlas bekostigt en een tegemoetkoming verstrekke in de reiskosten.

Met name wil ik noemen :

Wijlen Mej. Dr. A. R. Hol, die de opneming te Beuzekom voor mij organiseerde, daar zelf mee bij tegenwoordig was en mij na afloop onderdak verleende ;

Het echtpaar A. Stuurman te Heenvliet, dat geschikte proefpersonen voor mij zocht in Voorne en Putten en mij tijdens mijn verblijf aldaar huisvestte ;

Dr. Joh^a C. Daan en Dr. P. J. Meertens met hun staf, die mij waar nodig met raad en daad ter zijde stonden en mij o. a. de adressen verschafften van medewerkers van 't Amsterdamse Dialectenbureau die in aanmerking kwamen als zegslieden op te treden ;

Prof. Dr. W. Pée, die sinds Prof. Blancquaerts dood alleen de leiding heeft van de Reeks Nederlandse Dialektatlassen en voor wiens hulp, adviezen en vriendschappelijke tegemoetkomendheid ik zeer erkentelijk ben ;

De heer Chr. J. van der Voet, wiens belangrijke aandeel in het tot stand komen van de atlas ik hierboven reeds beschreef en dat ik ook heb zoeken te erkennen door het vermelden van zijn naam op het titelblad.

¹ Vooral bij K. HEEROMA, *Hollandse dialectstudies* (Groningen, 1935) en G. G. KLOEKE, *Herkomst en groei van het Afrikaans* (Leiden, 1950).

Tenslotte noem ik hem die wegbereider en sjouwerman voor zijn reeks atlassen geweest is en die ook het werk aan deze atlas met zijn vaderlijke zorgen omringd heeft. Blancquaert was een man die zijn wetenschap ernstig opvatte en daarbij een mild mens is gebleven. Het is mij een vreugde dat ik hem nog heb kunnen vertellen dat de opnemingen voor „de zuidhollandse atlas” voltooid waren, ik betreur dat hij het verschijnen niet heeft mogen beleven.

augustus/november 1966

L. van Oyen

NASCHRIFT :

Toen deze inleiding reeds gezet was, moest het grote werk nog beginnen van persklaar maken, drukproeven van de fonetische teksten corrigeren enz. Zo kon ik nog niet vermoeden hoeveel bijstand ik bij 't verrichten van bedoelde werkzaamheden zou ervaren van de staf van het Gentse Seminarie voor Nederlandse taalkunde en Vlaamse dialectologie : Prof. Dr. V. F. Vanacker en de heer De Schutter, assistent, en hen voor deze hulp dus niet danken. Hetgeen hier alsnog geschiedt.

Nog een aanvulling is nodig : Bij de samenstelling van het register genoot ik de vaardige en opgewekte steun van het echtpaar J. J. Voskuil en L. Voskuil-Haspers. Ook hun mijn dank.